Lukukeskus – Läscentrum
Linnunlauluntie 7
Helsinki 00530
Yhteyshenkilö: Emmi Jäkkö, toiminnanjohtaja
emmi.jakko@lukukeskus.fi
+358505638998

LAUSUNTO 20.10.2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Asia: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023
https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+154/2022

Teema: Lukutaidon ja kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanon tilanne. Mikä olisi vuoden 2023 rahoitustarve, jolla strategian toimeenpano turvataan?
Lisäksi kansallisen lukutaitostrategian toimenpiteisiin kirjatun Lukulahja lapselle -ohjelman tulokset, eteneminen ja rahoitustarve vuodelle 2023.

Lukukeskuksen lausunto

Lukukeskus on vuonna 1972 perustettu asiantuntijajärjestö, joka toimii linkkinä julkisen ja yksityisen sektorin välillä. Lukukeskus on lukemisen ja lukutaidon asiantuntija, jolla on ajantasainen yleiskuva lukutaitotilanteesta, sen haasteista ja toimintaympäristöstä. Lukukeskus on aktiivisesti mukana lukutaitoa ja lukemista edistävissä verkostoissa, sekä Suomessa että kansainvälisesti.

Riittävä lukutaito on yhä digitaalisemmaksi muuttuvassa yhteiskunnassa keskeisimpiä perustaitoja. Lukutaito mahdollistaa jatkuvan oppimisen ja vähentää osaamiseroja. Lukutaitoa voi tukea vain lukemalla. Siksi tulisi kiinnittää erityistä huomiota lukemisen tasavertaisiin edellytyksiin ja kirjallisuuden saavutettavuuteen. Lukukeskus on panostanut lukutaidon ja lukemisen edistämiseen etenkin niissä kohderyhmissä, jotka jäävät varhaiskasvatuksen ja koulujärjestelmän ulkopuolelle, kuten perheiden varhaislukemiseen neuvoloiden välityksellä ja nivelvaiheessa olevien nuorten lukutaitoon.

Lukukeskus on ollut aktiivisesti mukana kansallisen lukutaitostrategian laatimisessa ja Lukuliikkeen jalkauttamisessa. Pidämme tärkeänä lukutaitostrategiassa esitettyjen toimenpiteiden määrätietoista edistämistä ja toteuttamista sekä rahoituksen osoittamista pysyvälle Lukutaito-ohjelmalle. Lukutaitoa edistävään työhön on osoitettava määrärahaa sekä opetushallituksessa toteutettavaan koordinoivaan työhön että lukutaitostrategiaan kirjattujen toimenpiteiden toteuttamiseen eri organisaatioissa.

Lukukeskus korostaa kolmannen sektorin toimijoiden vahvaa ja asiantuntevaa roolia lukutaitotyössä. Järjestöillä on hanketyön ansiosta korvaamatonta tilannetietoa ruohonjuuritason tarpeista, toimista ja niiden vaikuttavuudesta. Lukutaitoa ja lukemista edistävien järjestöjen toimintaedellytysten turvaaminen ja vahvistaminen tuottaa moninkertaista tulosta pienillä panostuksilla.

Lukulahja lapselle -ohjelman eteneminen ja rahoituksen tarve

Lukukeskuksen neuvolaohjelma Lukulahja lapselle tavoittaa koko syntyvän ikäluokan. Vuoden 2022 loppuun mennessä kirjakassi on jaettu yhteensä 200 000 vauvaperheeseen. Lukulahja lapselle -kirjakassin sisältö on koottu laaja-alaisen asiantuntijaryhmän tuella, ja kassiin pakattavat kirjat on kirjoitettu ja kuvitettu tätä tarvetta varten. Kirjakassin sisältö on laadittu yhteistyössä THL:n kanssa. Lukulahja lapselle -ohjelma on kirjattu kansallisen lukutaitostrategian toimenpiteisiin.

LUKUKESKUS
LÄSCENTRUM

Miksi valtion kannattaa rahoittaa Lukulahja lapselle -hanketta?

Lukulahja lapselle -neuvolaohjelma on tehokas tapa tukea perheiden lukemista. Kirjakassi tutkitusti lisää lukemista vauvaperheissä, 63 % perheistä luki aiempaa enemmän kirjakassin saatuaan. Myös neuvolan ammattilaiset ovat sitoutuneet ohjelmaan. Kirjakassit ovat jaossa kaikissa Suomen kunnissa ja terveydenhoitajista 100 % uskoo ohjelman lisäävän lukemista ja 100 % haluaisi jakaa kasseja myös jatkossa.

Lukulahja lapselle -ohjelma tukee tasavertaisesti perheiden lukuharrastusta ja tasoittaa tehokkaasti oppimiseroja. Varhaiset, perheen yhteiset lukuhetket näkyvät koulun aloittavan lapsen lähtötaidoissa. Yksittäisistä harrastuksista lukemisella on suurin, lähes yhtä ikävuotta vastaava vaikutus lapsen kielellisiin taitoihin ja kaikkeen oppimiseen. Lukeminen painottuu tilastoissa korkeasti koulutettujen vanhempien perheisiin, ja lukutaito eriytyy jo varhaisessa vaiheessa. Siksi on tärkeää mahdollistaa lukeminen yhdenvertaisesti kaikissa lapsiperheissä. Neuvolasta saatavat omat kirjat ovat osoittautuneet ratkaisevaksi lapselle lukemisen aloittamisessa.

Lukulahja lapselle –ohjelman tulokset tähän asti

63 % kassin saaneista kertoo lukevansa lapselleen aiempaa enemmän: 27 % perheistä aloitti lukemisen saatuaan kirjakassin, 36 % perheistä lukee enemmän kuin aiemmin.

77 % niistä perheistä, joissa lukeminen oli alkanut kirjakassin ansiosta, lukemisesta oli myös tullut säännöllinen osa arkea; perheet kertoivat lukevansa nyt joka päivä.

5 % kertoi kirjakassin kirjojen olevan kodin ainoat lastenkirjat. Se tarkoittaisi koko ikäluokkaan suhteutettuna noin 2500 lapsiperhettä vuosittain.

92 % perheistä toivoo, että Lukulahja lapselle -kirjakasseja jaettaisiin neuvoloissa myös jatkossa. Yli puolet perheistä toivoo saavansa myös jatkossa neuvolasta lapselle sopivia kirjoja sekä tukea ja tietoa lukemisen merkityksestä ja hyödyistä.

Ohjelma on jo lyhyessä ajassa aiheuttanut konkreettisia muutoksia perheiden lukutottumuksiin ja lisännyt tietoa lukemisen merkityksestä. Ohjelma on vaikuttanut erityisesti niihin perheisiin, joissa ei muuten luettaisi. Laajempien varhaislukemiseen kohdistettujen panostusten voidaan odottaa näkyvän viimeistään PISA 2036 -tuloksissa.

Lukulahja lapselle -ohjelman käynnistäminen on vaatinut vuosien suunnittelun ja paljon satsauksia; huolellista valmistelutyötä, resursseja ja asiantuntijaverkostojen yhteistyötä ja sitouttamista. Ohjelma käynnistyi Suomen Kulttuurirahaston ainutlaatuisella 1,2 miljoonan euron satsauksella vuosiksi 2019–2021. Jos ohjelma loppuu, tehty investointi ja työ jäävät hyödyntämättä ja ohjelmalla aikaan saatu positiivinen kehitys katkeaa. Ohjelman toteuttaminen vaatii kilpailutuksia ja pitkiä sitoumuksia painopalvelun, jakelupalvelun ja yhteistyökumppanien kanssa. Siksi kustannustehokkainta olisi, jos rahoitus varmistuisi pidemmäksi ajaksi kuin vuodeksi. Ohjelman hallinto on Lukukeskuksen hoitamana kevyt ja joustava, joten sen osuus kokonaisbudjetista on korkeintaan 20 %. Hallintokulut pitävät sisällään logistiikan ja materiaalituotannon järjestelyt, yhteydenpidon neuvoloihin, asiakaspalvelun, viestinnän ja ohjelman tueksi luodun verkkopalvelun ylläpitämisen.

Ohjelman jatkaminen edellyttää 350 000 euron vuosittaisen rahoituksen.

Lukulahja lapselle 2023	kpl	€
Kirjojen painaminen	2 x 50 000	169000
Valistusmateriaalit	3 x 50 000	25000
Kassit	50000	40000
Logistiikka		60000
Hallinto		56000
yht.		**350000**